

Diepenhorst e. a.

nis. Echter, zij bevinden zich niet op hetzelfde vlak. De oefening en scholing van de geest gaat aan de universiteiten en hogescholen, die ons werelddeel, die het oude Europa toch op een zeldzaam massief voetstuk geheven hebben, de staling van het lichaam te boven. Een geleerde is bij machte ook iets van dat lichaam te maken en hij zal het vaak doen. Een geducht worstelaar of vaardig hordenloper zal niet zo dikwijls een eigen kentheorie voordragen. Dat een h.b.s. met 700 leerlingen twee gymnastieklokalen van formaat bezit, dat een universiteit, die enkele duizenden studenten heeft, het met een ellendig turnzaaltje doen moet — men neme de Amsterdamse gemeent-universiteit —, is natuurlijk al te dol, ware daar niet de Bestedingsnota. Slechts is het nodig de rangorde niet te veronachtzamen. Ik kan dit te vrijmoediger zeggen, omdat in 1946 directeurs van Vrije Universiteit uit de eigen middelen der academie f 10 000 voor de sportbeoefening door studenten uittrokken. Het bijdragen tot een redelijke accommodatie voor een genoegzaam aantal liefhebbers, ziedaar wat de Overheid, dus de Minister, doen kan. De hoogleraren moeten dan maar de kwade kans lopen, dat het merendeel hunner leerlingen zich op judo, de kunst van zelfverdedigen, toelegt, hoe onbevredigend hierdoor examens ook kunnen verlopen.

De slotsom behoeft slechts kort te zijn. Het Departement heeft ruime bemoeienis met het hoger onderwijs. Ordening, toezicht, overleg, zij zijn beurtelings onmisbaar. Het nauwe contact met de universiteiten kan leiden tot bedilzucht, tot ambtenarij van de slechtste soort, zelfs tot aantasting der geestelijke vrijheid. Tot op heden bleek hiervan weinig of niets. Wel werd openbaar de doeltreffende departementale medewerking, als een aanstaande jonge doctor voor zijn dissertatie financiële steun nodig had. Wel werd duidelijk, dat Minister Cals bereid is het hoger onderwijs in de toekomst te bevorderen. De universiteit verheft de werkelijkheid tot waarheid. Zij biedt de mens de gelegenheid alleen of met anderen door te dringen in de mysteriën van het bestaan. Zij draagt het eenmaal verworvene tot in verre geslachten over. Indien het optreden van de bewindsman gedragen wordt door het besef van de roeping der wetenschap, zo moet het mogelijk zijn de dreigingen van specialisatie, van geestelijke verdorring, van opgeslokt te worden door maatschappij of Staat, van vernietiging door zelfontbinding te ontgaan. En daar de Minister weet, hoe menselijke kennis faalt tegenover de opperste Wijsheid, zal hij in afhankelijkheid, erkennend de bescheidenheid van zijn middelen, in een tijd, dat aan de blinde ontketening van natuurkrachten de universiteit ieder ogenblik kan bezwijken, toch een beleid willen voeren, waaraan de overtuiging ten grondslag ligt: de geest overwint.

De heer **De Roos**: Mijnheer de President! Onder het hoofd „Algemene beschouwingen” zijn in de Memorie van Antwoord over de begroting van het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen behalve de belangrijke problemen, waarover mijn partijgenoot de heer Schermerhorn al heeft gesproken, enkele onderwerpen behandeld, welke van betekenis zijn voor de uitvoering van het door mijn fractie zeer gewaardeerde wetgevingsprogramma, dat de Minister voornemens is in de inmiddels aangevangen nieuwe wetgevende periode uit te voeren. In de eerste plaats behoort hiertoe de verdere afbouw van de financiële gelijkstelling, in de tweede plaats het voorzien in het gebrek aan schoolruimte en aan bevoegde leerkrachten bij verschillende takken van het onderwijs. Over deze punten wens ik enkele opmerkingen te maken.

De geachte bewindsman is zijn algemene beschouwingen in de Memorie van Antwoord begonnen met een verklaring op het gebied van het onderwijs, waar ik niet geheel uitgekomen ben. Hij spreekt over „aspecten, waarover eenstemmigheid van zienswijze bestond”, die sinds het tot stand komen van de gelijkstelling min of meer op de achtergrond zijn geraakt. De Minister zegt daarbij te denken aan de door voor- en tegenstanders van het bijzonder onderwijs gelijkelijk gedeelde overtuiging inzake de primaire rechten van de ouders en zegt vervolgens

De Roos

van mening te zijn, dat door aansluiting aan deze gemeenschappelijk gehuldigde visie en daarop voortbouwend een vereenvoudiging van de huidige problematiek kan worden bereikt en een perspectief kan worden geopend voor een regeling van de verhouding tussen openbaar en bijzonder onderwijs, welke grotere eenheid bezit, zonder dat de historische lijn wordt verlaten en zonder invoeging van nieuwe elementen, welke wellicht tot nieuwe meningsverschillen zouden voeren.

Mijnheer de President. Nu ben ik nog even ver als ik aan het het begin van deze verklaring was, nl. dat ik niet weet, wat de Minister hiermede bedoelt. Ik heb het idee, dat het antwoord op deze vraag eigenlijk al gegeven is door de geachte afgevaardigde de heer Gielen, maar ik neem aan, dat de Minister ook zijn eigen gedachten over deze vragen heeft. Ik zou het bijzonder op prijs stellen, wanneer ik concreet van de Minister zou mogen horen, wat bedoeld wordt met deze vereenvoudiging van de huidige problematiek en wat bedoeld wordt met de grotere eenheid, die te verkrijgen zou zijn zonder de historische lijn te onderbreken.

Op zich zelf beschouwd zou mijn fractie het toejuichen, wanneer naar een vereenvoudiging van de huidige wetgeving op het stuk van de verhouding tussen openbaar en bijzonder onderwijs werd gestreefd. Ingewikkelder en omslachtiger kan het eigenlijk niet! Dat is ook juist de bedoeling geweest van de namens mijn fractie in het Voorlopig Verslag gemaakte opmerking, dat de regelingen van de Lager-onderwijswet verouderd zijn, aangezien zij het resultaat zijn van een 80-jarige schoolstrijd, die wat de essentiële strijdpunten betreft tot het verleden behoort. De Minister zegt die opvatting niet te kunnen onderschrijven, doch hoe is het standpunt te rijmen met 's Ministers zoëven gememoreerde streven naar vereenvoudiging en naar grotere eenheid in de regeling van de verhouding van openbaar en bijzonder onderwijs. Dat begrijp ik niet.

Ik zou het bijzonder op prijs stellen, als de Minister deze passage zou willen verduidelijken.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu tegelijkertijd op een opmerking, die door de geachte afgevaardigde de heer Gielen, wiens redevoering ik met belangstelling heb aangehoord, is gemaakt. Tot op een zeker moment was ik het met deze geachte afgevaardigde eigenlijk volledig eens. Tot op een zeker moment, Mijnheer de Voorzitter, want de geachte afgevaardigde de heer Gielen heeft zich gewaagd aan een interpretatie van het programma van de P.v.d.A. Dit op zich zelf is een gevaarlijke bezigheid, maar ik neem aan, dat de geachte afgevaardigde de heer Gielen uit mijn mond wel wil horen, dat hij het bij deze interpretatie niet aan het rechte eind heeft gehad. Dit zal hem waarschijnlijk voor verdere conclusies behoeven; met name voor de conclusie, die hij reeds heeft getrokken. De geachte afgevaardigde zegt: In artikel 32 van het Beginselprogramma van de P.v.d.A. staat: „erkenning van de fundamentele betekenis van levensbeschouwing en geloofsovertuiging voor opvoeding en onderwijs, gelijkelijk voor openbaar en bijzonder onderwijs”. De geachte afgevaardigde meent, dat daarin te lezen zou zijn een voorkeur voor het bijzonder onderwijs. Hij heeft daaruit de conclusie getrokken: Als men daar vóór is en als het juist is, dat men daar vóór is, dan moet men bijzondere neutrale scholen stichten. Doet men dat, dan heeft men op de meest duidelijke wijze voldaan aan deze fundamentele overtuiging.

De bedoeling van deze bepaling is, zeer eenvoudig gezegd, alleen deze, dat hier geen discriminatie met betrekking tot de opvatting van de ouders plaatsvindt ten aanzien van de kwesties inzake openbaar en bijzonder onderwijs.

Wij achten de opvatting van de ouders, voortvloeiend uit hun levensbeschouwing of geloofsovertuiging, fundamenteel voor de kwestie van de schoolkeuze, die vrij behoort te zijn, en hieruit vloeit voort, dat ten aanzien van deze rechten van de ouders door de P.v.d.A. geen verschil wordt gemaakt. Daarom vindt men in dit programmapunt gelijkheid voor openbaar en bijzonder onderwijs. Dit is van bijzonder grote betekenis voor de politieke ontwikkeling ten aanzien van de schoolvragen in

De Roos

ons land. Het is ook van bijzondere betekenis voor de handhaving van de rechten van die ouders, die een keuze hebben gedaan, en het is ook van belang voor die ouders, die nog geen keuze hebben gedaan. Vaststaat, dat anderzijds wordt erkend, dat deze schoolkeuze geleid moet worden door fundamentele principes. Hieruit kan resulteren een keuze voor het bijzonder onderwijs, maar het kan ook zijn, dat dit een keuze is voor het openbaar onderwijs, ook al zou men met betrekking tot de confessionele instellingen achter deze instellingen staan. Men zal hier geen enkele verkeerde conclusie uit mogen trekken. Als men er de conclusie uit zou trekken, dat hiermee een voorkeur wordt uitgesproken, dan vergist men zich. Zou men de conclusie eruit trekken, dat onzerzijds enige voorkeur wordt uitgesproken voor het oprichten van bijzondere neutrale scholen, dan zeg ik, dat men dit er niet uit kan lezen. Bovendien zal men ervaren hebben, dat er in de kringen van het openbaar onderwijs niets gevoeld wordt voor de gedachte, dat de openbare school niet meer zou zijn overheidsschool, maar dat zij zou moeten worden een bijzondere neutrale school. Ik geloof, dat het de geachte afgevaardigde de heer Gielen ook uit de literatuur, die hij hierover ongetwijfeld heeft gelezen, bekend zal zijn, dat ook mijnerzijds volledig wordt erkend de gedachte, die bij een vorig debat in deze Kamer naar voren is gekomen, dat de openbare scholen overheidsscholen moeten blijven. Ik heb van de geachte afgevaardigde de heer Algra gehoord, dat hij dit een van de voorwaarden acht, waarop hij zou willen spreken over de beheersvorm. Er bestaat een grote mate van overeenstemming in deze Kamer op dit punt. Vaststaat, dat de overheidsscholen — zij het met bepaalde wijzigingen ten aanzien van de beheersvorm — in stand dienen te blijven.

Als de openbare school in dit opzicht niet van karakter verandert, zal de mogelijkheid om elkaar te vinden in bijzondere mate aanwezig zijn. Ik heb trouwens tot mijn genoegen van de heer Gielen gehoord, dat het ook voor hem van bijzondere betekenis is, wanneer men gezamenlijk nieuwe winst kan maken met een sterke schoolvrede. Ik ben het daarmee volkomen eens.

Maar dan zijn er nog een aantal moeilijkheden, die overwonnen moeten worden voordat het zo ver is. Voor zover dus het beheer betreft, zou ik willen opmerken — ook naar aanleiding van de vrees, die de heer Algra heeft uitgesproken, dat men hier wellicht te ver zou afgaan van het tegenwoordige schema van het beheer van het openbaar onderwijs —, dat wij niet anders wensen dan dat de invloed van de ouders en van de leerkrachten groter wordt dan hij op het ogenblik is, zonder daarmee te doorbreken de begrenzing van het instituut, waarmee wij hier te maken hebben.

Die wens om nieuwe wegen te zoeken, waarachter mijn fractie volledig staat, zal wellicht binnenkort verwezenlijkt kunnen worden, wanneer de Minister — daarvoor zijn wij zeer erkentelijk — de commissie zou instellen, waarvan in de Memorie wordt gesproken. Onze fractie zal gaarne haar medewerking verlenen bij het streven om hier tot een oplossing te komen, maar ik zou daarbij toch wel de verwachting willen uitspreken, dat ook andere fracties, waarbij er enkele zijn, die beslist de voorkeur geven aan de bijzondere school, die enkele keren uitdrukking hebben gegeven aan hun belangstelling voor het wel en wee van het openbaar onderwijs, daarbij hun medewerking zullen verlenen.

Nu ik spreek over de rechten en de invloed van de ouders, kom ik juist op een punt, waarbij ik de Minister zou willen vragen, of er niet aanleiding bestaat, een bepaling in de Lager-onderwijswet op te nemen, die de Kleuteronderwijswet wel kent, dat een bepaald aantal ouders, die voor hun kinderen openbaar onderwijs verlangen, stichting van een openbare school kunnen vragen en dat hun rechtsmiddelen worden gegeven om aan hun wens te voldoen, wanneer een gemeentebestuur daartoe onvoldoende medewerking zou geven, niet-tegenstaande de wet — naar mijn mening terecht — voorschrijft, dat in alle gemeenten in een genoegzaam aantal scholen openbaar onderwijs moet worden gegeven.

Ik zou de Minister daarom willen vragen, of hij bereid is bij een komende wetswijziging te willen bevorderen, dat een dergelijke bepaling in de wet wordt opgenomen. Het betreft hier een der punten, waardoor de ouders, die openbaar onderwijs voorstaan, zich achtergesteld voelen bij de ouders, die bijzonder onderwijs verlangen voor hun kinderen. Deze en dergelijke hardheden — aan beide zijden bestaan zij, Mijnheer de President — in de huidige wetgeving zijn het, die mijn partijgenoot Van Sleen aan de overzijde van het Binnenhof indertijd aanleiding hebben gegeven een motie in te dienen, welke helaas moest worden ingetrokken, toen bleek, dat men zijn bedoelingen niet goed had begrepen.

Het zijn dezelfde hardheden, die aanleiding zijn geweest voor mijn fractie, in het algemeen verslag de vraag te stellen, of de Minister bereid is het gesprek tussen het openbaar en het bijzonder onderwijs te openen, dat in 1952 en 1953 in uitzicht is gesteld. De Minister zegt in de Memorie van Antwoord weliswaar, dat hij niet toegezegd heeft, daartoe het initiatief te zullen nemen, doch wie zou dat beter kunnen dan de bewindsman zelf? Hem zal er toch wel iets aan gelegen zijn, de laatste beletselen voor een gelijke behandeling door de wet weg te nemen. Vandaar mijn dringend verzoek aan de Minister, op korte termijn door enkele deskundigen van beide zijden de bedoelde punten te laten onderzoeken. Zijn initiatief zal door ons op hoge prijs gesteld worden.

Misschien kan de in te stellen commissie voor de beheersvorm de Minister daarbij behulpzaam zijn.

Ik kom nu, Mijnheer de President, tot de twee andere onderwerpen. Daar is het nijpende schoolruimteprobleem, dat door de bestedingsbeperking in een bepaald opzicht nog moeilijker is geworden. Wij zouden willen, dat deze Minister een even positieve mededeling zou kunnen doen over de scholenbouw als Minister Witte in zijn Memorie van Antwoord aan deze Kamer heeft kunnen doen over de woningbouw, dat nl. de bestedingsbeperking de bouw niet zal afremmen.

Weliswaar is het bouwvolume voor scholenbouw voor 1957, vergeleken met 1956, wat groter, maar het is nog steeds niet groot genoeg. De moeilijkheden worden vergroot doordat het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen ook zelf nog schijnt af te remmen, nu er kennelijk meer projecten worden aangeboden dan er bouwvolume beschikbaar is. Kan de Minister de Kamer hierover nadere mededelingen doen, nu de ongerustheid bij de gemeente- en schoolbesturen groot is? Kan de Minister verder mededelen, of hij in staat is aan de besturen, wier projecten door kapitaalschaarste niet kunnen worden uitgevoerd, enigerlei uitzicht te bieden? Is de Minister niet van oordeel, dat een zekere ongelijkheid van behandeling zal ontstaan, vooral ten aanzien van de vraag, of men de financiering van deze objecten inderdaad ter hand kan nemen, waar de gemeentelijke Overheid wettelijk verplicht is voor bijzondere-scholenbouw gelden ter beschikking te stellen, terwijl voor de openbare-scholenbouw door de bestedingsafremming ernstige belemmeringen kunnen optreden? Ik weet wel, dat men hier en daar elkaar probeert te vinden en dat de schoolbesturen begrip hebben voor de moeilijkheden, waarvoor de gemeentebesturen staan, maar wanneer men de bevoegdheden vergelijkt, waarover de gemeentebesturen, en de bevoegdheden, waarover de schoolbesturen beschikken, dan moet men constateren, dat hier een verschil van behandeling mogelijk is en hier en daar ook reeds voorkomt, waardoor speciaal de moeilijkheden bij het openbaar onderwijs nog groter worden dan zij reeds waren.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ga op het gebrek aan kleuterscholen op het ogenblik niet in. Er is al over gesproken.

Ik wil de Minister wel zeggen, dat de kwestie van de gymnastieklokken buitengewoon ernstig is. Honderden lokalen zijn er te kort in de grote centra, maar ook in de kleinere plaatsen heerst een toestand, die ten opzichte van onze jeugd niet te verantwoorden is. Waarom zouden wij nog een nota in behandeling nemen over de lichamelijke opvoeding, wanneer er op het ogenblik niets aan kan worden gedaan, daar er zelfs geen mogelijkheid bestaat een aantal leerlingen, dat er staat te wachten, onderwijs in lichamelijke opvoeding te geven. Duizenden en

De Roos

duizenden zijn in dit land reeds verstoken van dit onderwijs. Daarom hebben wij ook in het Voorlopig Verslag twijfel geuit aan de betekenis van een nota, wanneer er op dit ogenblik geen mogelijkheden voorliggen om hieraan iets te doen.

Mijnheer de Voorzitter! Met betrekking tot het aantal leerkrachten zou ik de Minister willen zeggen, dat ik niet helemaal gerust ben ten opzichte van de prognose in zijn vierde nota. Voor mij zelf heb ik nog eens nagegaan, hoe het staat met de verhouding tussen de geslaagden en de behoefte. Ik wil hierover betrekkelijk kort zijn, omdat er wellicht later gelegenheid is op die prognose in te gaan. Ik zie, dat de Minister heeft berekend, dat tot 1962 gemiddeld 4000 leerkrachten per jaar nodig zijn.

Ik zie tegelijkertijd uit de statistiek van de onderwijsopleiding, dat het aantal geslaagden, gelet op de bezetting van de kweekscholen, in 1958 ongeveer 3000 zal zijn, in 1959 ongeveer 3500, in 1960 ongeveer 3000 en in 1961 ongeveer 3200, waarbij tegenover de afval, welke zich altijd blijft voordoen, een aantal geslaagden voor het staatsexamen blijft staan. Hiermede zal men naar mijn mening de zaak nauwelijks draaiende kunnen houden. Dan denk ik nog niet aan de verlenging van de leerplicht en aan de verlaging van het aantal leerlingen per klas, waarmee men aanvankelijk meende in 1959 een begin te kunnen maken. Bovendien is de vervangingsbehoefte te laag geraamd. Het is gemiddeld genomen. Ook bij het openbaar onderwijs is het gemiddelde bepaald hoger dan het gemiddelde, dat hier aangenomen is. Het korps is veel ouder. De behoeftebevrediging kan niet op dezelfde wijze plaatsvinden, omdat men is aangewezen op een bepaald aantal mensen, dat van bepaalde kweekscholen komt, zodat men niet het genomen getal als gemiddelde kan hanteren. Men moet met een vervangingspercentage rekening houden, dat berust op de werkelijkheid van vandaag.

Bovendien is het aantal leerlingen te laag geraamd; dat blijkt uit de definitieve cijfers van 1956 tegenover de voorlopige ramingscijfers voor 1956 en dat zal ook voor 1957 wellicht het geval zijn. Ik zou daarom aan de Minister willen vragen, of hij — ik weet, dat hij de prognoses steeds aan de hand van de jongste cijfers beziet — ons nader wil inlichten op grond van de definitieve cijfers, die er op het ogenblik zijn. Naar mijn mening zal het tekort aan leerkrachten voor het lager onderwijs groter worden dan in de nota is berekend.

Eén punt met betrekking tot de leerkrachten houdt ons vandaag zeer bezig. De geslaagden uit de derde leerkring van de kweekschool zullen, wat de jongens betreft, wanneer zij van school komen, in militaire dienst moeten, terwijl er reeds een groot gebrek aan mannelijke leerkrachten bestaat. Er is naar mijn mening maar één mogelijkheid om de situatie voor 1957/1958 enigszins te verlichten, nl. vrijstelling voor de geslaagden van de derde leerkring van de militaire dienst, of hen vervroegd uit de militaire dienst laten gaan, die thans in dienst zijn. Ik hoop, dat de Minister aan de hand van de huidige toestand zal willen nagaan, of de gegevens van de nota toch niet te optimistisch zijn en of met betrekking tot de diensttijd van de jongelui van de derde leerkring geen maatregelen moeten worden toegevoegd aan die, welke hij reeds met zijn ambtgenoot voor Defensie heeft besproken. Ik geloof, dat in september 1957 vooral hierdoor de tewerkstelling van leerkrachten ten ongunste zal worden beïnvloed. Wij zijn, wat de leerkrachtenvoorziening betreft, in september 1957 op het moeilijkste punt aangeland en juist die kwestie van de militaire dienst zal ons de hals breken. Misschien zal het mogelijk zijn aan de hand van de nieuwe cijfers een beroep te doen op de Minister voor Defensie wat betreft het vrijstellen van militaire dienst of het vervroegd verlaten van de dienst.

Ik ga niet in op de zo bedroevende cijfers over 1956 met betrekking tot de gemiddelde klassebezetting. Dat moet ik tot een andere keer uitstellen. Bij het v.h.m.o. doet zich echter een verschijnsel voor, waarvan ik mij afvraag, of dat nu wel nodig is. Het is bekend, dat, wanneer de grote golf van nieuwe leer-

lingen binnenspoelt, wij eigenlijk al een periode achter de rug hebben, waarin door normale verschijnselen of door welstandsverspreiding het aantal leerlingen zeer sterk is toegenomen. Ik ben van mening, dat alle zeilen moeten worden bijgezet. Nu is het wonderlijk, dat, terwijl men overal probeert nieuwe leerkrachten voor het m.o. op te leiden, daarbij niet die steun wordt verleend, die verwacht kan worden op grond van het feit, dat de Minister met ons van mening is, dat hier een ernstige catastrofe dreigt, wanneer niet een groot aantal leerkrachten wordt opgeleid. Ik doel op de voorlopige weigering in de Memorie van Antwoord steun te verlenen aan het aan de universiteit van Amsterdam gelieerde Nutsseminarium voor Pedagogiek, dat in overleg met het gemeentebestuur een opleiding voor niet-onderwijzers heeft gesticht, die aan alle eisen voldoet. Zij staat naast de nieuwe opleiding aan de gemeentelijke kweekschool voor onderwijzers, die alleen bestemd is voor hen, die de onderwijzersakte bezitten.

Het staat zo. Er is een stedelijke eenheid van nieuwe opleidingen. Eén aan de kweekschool, waar men leerlingen opleidt voor m.o., die de onderwijzersakte bezitten, en één aan het Nutsseminarium voor Pedagogiek, waar de niet-aktebezittenden worden opgeleid voor de akte m.o. Eén eenheid voor een tweeledige opleiding. Het betekent 250 à 300 nieuwe leerkrachten. Het betekent, dat steun moet worden verleend, willen de belangrijke kosten, die met dergelijke cursussen gemoeid zijn, gedekt zijn. De Minister zegt, dat reeds „De vrije leergangen” gesubsidieerd worden en ik wens in Amsterdam geen andere instelling te subsidiëren.

Dit zijn zaken, die van de gemeente uit ondernomen zijn, niet geheel en al rechtstreeks door de gemeente, maar deels wel, deels formeel niet.

Het is echter een eenheid. Ik zou de Minister willen vragen of er voor hem geen aanleiding is om ook ten aanzien van het Nutsseminarium de steun te verlenen, die hij destijds voor dergelijke opleidingen in uitzicht heeft gesteld. Met belangstelling zal ik het antwoord van de Minister te dezen afwachten.

Enkele punten van andere aard gelden in het kort het kleuteronderwijs, de salariskwestie en de universiteit van Amsterdam. De Onderwijsraad laat ik zwemmen en de vakantiespreiding moet ik ook voorbijgaan.

Wat het kleuteronderwijs betreft, verheugt het onze fractie bijzonder, dat de Minister de salarissen van de kleuteronderwijzeressen niet hoog acht. Ik zou met andere afgevaardigden zeggen, dat zij beslist te laag zijn. Mij bereiken verschillende klachten uit het land, dat er geen jonge bevoegde kleuteronderwijzeressen zijn te krijgen, omdat het buiten de opleidingsplaats wonen voor deze meisjes financieel onmogelijk is.

Mag ik de Minister mededelen, dat er om die reden in Bellingwolde in Groningen, waar voor de kleuters bijzondere zorg nodig is, van de drie kleuterscholen er twee zijn gesloten, omdat er geen leidsters aan te trekken zijn. Deze gevolgen wijzen op een te laag aanvangssalaris en anderzijds op een gebrek aan filiaalopleidingen buiten de opleidingscentra.

Wat het kleuteronderwijs verder betreft, zou ik de Minister willen vragen, of juist is, wat op blz. 11 van de Memorie van Antwoord staat, waar nl. over de uitvoering van de motie-De Loor wordt gezegd, dat in het Koninklijk besluit van 23 augustus 1956 (*Stb.* nr. 452), rekening is gehouden met de van regeringswege gedane toezegging aan de desbetreffende bepaling van de Kleuteronderwijswet zodanige toepassing te geven, dat onbillijkheden, waarop de motie doelt, zoveel mogelijk worden vermeden.

Toen ik dat las, heb ik even vreemd opgekeken. Hoewel vaststaat, dat de door het Koninklijk besluit toegelegde bedragen te laag zijn en dat de gemeenten, die uit eigen middelen het kleuteronderwijs geheel of gedeeltelijk hebben bekostigd, met de nieuwe doeluitkeringen buitengewoon slecht af zijn en daarnaast de toegelegde bedragen lager zijn dan de bedragen, die nodig zijn om de behoefte te dekken of het onderwijs op het peil te houden, waarop het stond, wordt gezegd, dat

De Roos

in het algemeen door dit Koninklijk besluit voldaan is aan de wens om onbillijkheden te voorkomen, en wel die onbillijkheden, welke voortvloeien uit het feit, dat de gemeentebesturen, die reeds in belangrijke mate het kleuteronderwijs hadden bekostigd, in het nadeel komen ten gevolge van de toepassing van de Kleuteronderwijswet. Om een enkel voorbeeld te noemen. De gemeente Amsterdam heeft alleen al 1½ miljoen verloren door de toepassing van de Kleuteronderwijswet op dit punt. Ik zou het buitengewoon betreuren, wanneer deze situatie zou voortduren. Dan is voor de gemeenten, die voor het kleuteronderwijs veel hebben gedaan, de straf voor hun activiteit het verlies van veel geld als gevolg van de invoering van de Kleuteronderwijswet. Ik vind dit een buitengewoon onbillijk gevolg van een op zich zelf volstrekt goede wet.

Ook van de nieuwe financiële verhouding na 1958, waarop tijdens de behandeling van de Kleuteronderwijswet is geweten, verwacht ik niets. Ik verwacht, dat ook na 1958 de kwade gevolgen van de doeluitkeringen niet zullen verbeteren. Zou de Minister in dit opzicht bij zijn ambtgenoten van Financiën en Binnenlandse Zaken verbetering kunnen bepleiten, dan zou mij dit bijzonder aangenaam zijn.

Het derde punt betreft de stichting van openbare kleuterscholen, waarbij zich op dit ogenblik een aantal moeilijkheden voordoen, die tot gevolg hebben, dat kleuterscholen, die zeer dringend nodig zijn, niet kunnen worden opgericht.

Ik wijs de Minister daarbij even op de moeilijkheden, die een gevolg zijn van het gebrek aan samenhang tussen de artikelen 9 en 10 van de Kleuteronderwijswet. Het zal de Minister bekend zijn, dat hierover in het land wordt gediscussieerd. In ieder geval heeft dat gebrek aan samenhang tussen beide genoemde artikelen tot gevolg, dat niet tot oprichting van een kleine school, waarvoor een aantal leerlingen, in de wet gesteld, nodig is, kan worden overgegaan, omdat het vereiste aantal kleuters, die de leeftijd van 4 tot 5½ jaar hebben bereikt, op het tijdstip van de opening der school niet aanwezig is. Wanneer het mogelijk zou zijn, het tweede lid van artikel 10 der wet aldus toe te passen, dat men in een bepaald geval met een kleiner aantal kleuters kon volstaan, kon hierdoor een oplossing worden gevonden. Het is ook mogelijk, dat de samenhang tussen de artikelen 9 en 10 der wet wordt verbeterd, opdat in de gevallen, welke ik noemde, die gevolgen niet zullen optreden en verschillende scholen, waarvan de stichting op het ogenblik achterwege blijft, zullen kunnen worden gesticht.

Mijnheer de Voorzitter! De salariskwestie van de leraren en onderwijzers is hier al ruim besproken. Ik zal er heel kort over zijn. Wat de hoogte van de onderwijzerssalarissen betreft, zou ik de Minister ten volle willen steunen bij zijn poging om tot volledige overeenstemming te komen. Mocht er twijfel bestaan aan de mogelijkheid om die overeenstemming te bereiken, dan is het licht denkbaar, dat het uiteindelijk slechts om enkele miljoenen guldens zal gaan. Indien dit het geval is, zou ik bijzonder gaarne namens mijn fractie verklaren, achter de Minister te staan, wanneer het erom gaat, te bereiken, wat hij zich voorstelt te kunnen bereiken. De rust in het korps, in het onderwijs, is op het ogenblik een zeer belangrijk goed. Ik zou zo gaarne zien, dat degenen, die weinig verstand van onderwijszaken hebben, dit begrip zouden kunnen opbrengen en dat niet op een zeker moment de salariskwesties dwars door de taak van de leraren en onderwijzers heen onrust en teleurstelling brengen. Ik zou willen, dat dit begrip in het algemeen, ook in regeringskringen, terdege zou doordringen. Ik ben van oordeel, dat deze kwestie het onderwijs schade doet, juist in een tijd, waarin men aan de leraren en onderwijzers bijzonder zware eisen stelt onder de moeilijke omstandigheden, waarin zij hun taak vervullen.

Gaarne maak ik thans nog een opmerking over de universiteit van Amsterdam. Met belangstelling heeft mijn fractie kennis genomen van de mededelingen van de Minister over de subsidiëring van de universiteit van Amsterdam. Het kan de Minister bekend zijn, dat als gevolg van de fixering der gemeentelijke inkomsten de groeiende gemeentelijke uitgaven voor

het hoger onderwijs zonder belangrijke bijdrage van rijkswege door de gemeente Amsterdam niet meer kunnen worden gedekt. Ik wil hierop een kleine toelichting geven. In 1948 vormden de in totaal f 3 487 000 bedragende uitgaven voor de universiteit 4,3 pct. van de uitkeringen uit het Gemeentefonds plus de ondernemingsbelasting, in totaal bedragende f 81 571 000. In 1956 waren de laatstgenoemde uitkeringen natuurlijk zeer belangrijk gestegen, nl. van f 81 571 000 tot f 127 423 000, maar desalniettemin waren de kosen van de universiteit intussen gestegen tot een veel hoger bedrag, nl. tot f 12 821 000, zodat het percentage, terwijl de algemene uitkering is gestegen, van 4,3 pct. tot 9,04 pct. omhoog is gegaan. Dit betekent een veel zwaardere last bij ongeveer gelijkblijvende, althans bij in verhouding in veel geringere mate toegenomen inkomsten, voor de gemeentelijke financiën. Het is daarom van des te meer belang, hier aan te dringen op een bijdrage van rijkswege. Het is bekend, dat van de studenten, die de universiteit van Amsterdam bezoeken, 60 pct. komt van buiten Amsterdam.

Ook dat betekent al, dat er een groot nationaal belang betrokken is bij de verzorging van deze universiteit. Ik kan wijzen op een belangrijke achterstand in bepaalde materiële en personele voorzieningen. Ik moge erop wijzen, dat de juridische faculteit in Leiden met een ongeveer gelijk aantal juridische studenten bezit 31 hoogleraren en lectoren en 32 leden van de wetenschappelijke staf en dat er in Amsterdam slechts zijn 14 hoogleraren en lectoren en 6 leden van de wetenschappelijke staf. En dat bij de juridische faculteit, waar de verschillen toch nooit zo groot kunnen zijn als bij de natuurwetenschappelijke en medische faculteiten het geval kan zijn. Het is te betreuren, dat het werk van de commissie-s' Jacob nog weinig voortgang heeft gevonden, nadat het reeds te lang geduurd had, voordat de commissie eigenlijk begonnen was. De samenhang met de problemen van de subsidiëring van de bijzondere universiteiten is van het trage tempo wellicht mede de oorzaak, maar de Minister zal het mij hopelijk niet kwalijk nemen, wanneer ik niettemin krachtig aandrang op bespoediging van de afdoening van deze kwestie. Wanneer het zich laat aanzien, dat hiermede, ook in verband met de verbinding met andere problemen, nog enige tijd gemoeid zal zijn, is de Minister dan bereid te bevorderen, dat een voorlopige maatregel wordt getroffen, waardoor althans de meest dringende voorzieningen kunnen worden getroffen? Ik denk aan toekenning van een voorlopige, op een bepaald fixum vastgestelde rijksbijdrage in afwachting van een nadere regeling. Nu de Minister de nieuwe begroting binnenkort toch onder het oog heeft, lijkt het mij het juiste ogenblik om met een dergelijke voorlopige maatregel rekening te houden.

Ik kom nu, wat de kunsten betreft, aan enkele opmerkingen, die verband houden met hetgeen in de Memorie van Antwoord staat. In de eerste plaats zou ik willen stellen, dat de Minister wat heengelopen is over de vraag in het Voorlopig Verslag hoe het resultaat van het interne beraad is geweest. Ik begrijp, dat dat een enigszins duistere vraag was. Het was eigenlijk heel eenvoudig. Wij wilden de Minister gaarne zeggen, dat het van onze kant bijzonder op prijs zou worden gesteld, wanneer de Minister de kunsten onder zich zou houden. Het lijkt erop, dat er toch een mogelijkheid bestaat, dat de Minister de kunsten ontrouw zal worden, en dit zou mijn fractie bijzonder betreuren, omdat zij het was, die haar grote waardering voor het beleid van de Minister op dit terrein uitdrukkelijk heeft uitgesproken en dit gaarne vandaag wil herhalen.

Mijn fractie is uiteraard dankbaar voor het antwoord van de Minister over het onderzoek naar de status van het kunstonderwijs. Wij wachten met belangstelling het in uitzicht gestelde onderzoek af.

Een ander geluid moeten wij laten horen ten aanzien van de mogelijkheid om te komen tot vaste regelen op het terrein van de subsidiëring. Hier is de Minister bepaald niet erg positief geweest. Ik kan mij voorstellen, dat de Minister op blz. 29 van de Memorie van Antwoord zegt, dat er, alvorens te

De Roos

komen tot een wettelijke basis, een verdere ontwikkeling van de praktijk der overheidsbemoeiing met de kunsten nodig zal zijn, maar wanneer de Minister aanvoert, dat daardoor tevens een beter inzicht kan worden verkregen in de beginselen, waarop zulk een wettelijke basis zou moeten steunen, dan zou ik willen opmerken, dat het thans reeds de tijd is zich op deze beginselen te bezinnen, omdat het gevaar bestaat, dat de subsidiestelsels hoe langer hoe meer uit elkaar groeien en het later veel moeilijker zal zijn deze stelsels met elkaar te verbinden. Het is niet zonder gewicht, dat enige zekerheid de plaats inneemt van onzekerheid en discontinuïteit. Het is daarom, dat ik de bewindsman zou willen vragen deze materie nog eens te bezien, b.v. door de vraag omtrent de urgentie ook eens voor te leggen aan de Raad voor de Kunst. Het zal de Minister niet onbekend zijn, dat de Vereniging van Nederlandse Gemeenten zich ook met deze materie bezighoudt, doch het ontbreken van een wettelijke regeling maakt het uiterst moeilijk een vaste basis te geven aan de steun, welke aan de kunsten moet worden gegeven.

Met instemming heb ik gelezen wat de Minister heeft geschreven over de betekenis van het verlenen van redelijke financiële middelen aan de grote kunstinstellingen. Nu de belangstelling alom toenemende is, is de belangrijkste vraag: hoe bevorderen wij het bezoek van hen, die om verschillende redenen nog maar weinig deelnemen aan het bezoek aan deze instellingen? Wanneer de Minister kennis heeft kunnen nemen van de onderzoeken ten aanzien van het bezoek aan het Haagse Gemeentemuseum en aan de theaters te Amsterdam, zal hij daarin een bevestiging vinden van de grote betekenis, welke moet worden toegekend aan het op jonge leeftijd kennis nemen van en deelnemen aan kunstuitingen. Hoe vroeger de aanraking plaatsvindt — waarbij ik de kleuters voorlopig uitsluit —, hoe meer mogelijkheden er voor de toekomst zijn.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom thans over enkele andere onderdelen te spreken, in het bijzonder over de spreiding van kunst en cultuur, waarover ik, ook in verband met de tijd, overigens kort zal zijn.

Ik weet van nabij als voorzitter van een der commissies van de Raad voor de Kunst, hoe moeilijk het is, een verantwoorde spreiding toe te passen en daarbij de gevaren te vermijden, welke daaraan onherroepelijk verbonden zijn, te weten gevaren voor het artistieke niveau van het geheel en voor de betaalbaarheid van het geheel. De geachte afgevaardigde de heer Algra heeft in dit verband op een ander bezwaar gewezen, nl. de centralistische elementen, die in een dergelijke spreiding verborgen kunnen zijn, en hij heeft een lans gebroken voor de gewestelijke activiteiten. Daarmede ben ik het volkomen eens. Toen hij zeide: men moet geen schablonen maken van een grootstedelijke cultuur en ervoor zorgen, dat het niet een export wordt van de centra naar de rimboe, dacht ik: waarom heeft men in beide Kamers van de Staten-Generaal in de loop van de tijd zo herhaaldelijk aangedrongen op die spreiding van kunst en cultuur? Dat was mede, doordat als het ware de activiteiten van deze kunstinstellingen te veel opgestapeld waren in het westen des lands en men het noodzakelijk achtte, dat hiervan een spreiding tot stand werd gebracht. Daarnaast, zo meende men, was het gewenst een eigen gewestelijke cultuur te laten ontstaan en steun te verlenen aan gewestelijke initiatieven in verschillende delen des lands. Het is dan ook vanzelfsprekend, dat door de wijze, waarop deze kwestie van de spreiding van kunst en cultuur ter hand is genomen, daaraan het bezwaar is verbonden, waarover de geachte afgevaardigde de heer Algra sprak. Naar mijn mening zal men in dit opzicht beide moeten doen. Men zal enerzijds moeten steunen wat een eigen karakter en een eigen zin heeft en wat dus een eigen culturele belevenis met zich brengt in het gewest of een deel daarvan. Anderzijds zal men moeten zorgen, dat ook in de verschillende delen des lands zal kunnen worden genoten van datgene, wat op het gebied van de kunst- en culturele uitingen meestal in het westen is gegroeid. Ook wat dit betreft is er de grens — en dat is de moeilijkheid —, dat men uiteindelijk niet

verder kan gaan dan de potentie in Nederland mogelijk maakt. Tevens kan men in dit opzicht niet verder gaan dan de mogelijkheden tot het betalen van deze kunstbemoeiingen toelaten. Ook in dit opzicht zijn de mogelijkheden beperkt en zal men zich beperkingen moeten opleggen.

Indien ik even op de orkesten mag overspringen, wil ik met klem waarschuwen tegen een te grote nivellering op dit terrein. Orkesten zijn gevoelige instrumenten, waarvan het artistieke peil nauw samenhangt met continuïteit, vervangingsbehoefte, salarisoniveau en leiding. Het stemt tot voldoening, dat de Minister van oordeel is, dat het orkestenvraagstuk over enkele jaren opnieuw onderwerp van studie zal kunnen uitmaken. De Minister zegt zelfs: zal „dienen” uit te maken. De bestaande subsidieregeling zal in elk geval op korte termijn onder de loep moeten worden genomen, omdat de subsidiëring op basis van de salarissen van de verschillende orkesten onvoldoende middelen ter bestrijding van de toenemende exploitatielasten en -kosten oplevert voor het geheel. Het grondvesten van de subsidieregeling op de salarissen is een tijd lang een goed middel geweest om een orkest in stand te houden, met name in de tijd toen de salarissen van de leden van de orkesten de sluitpost waren op de exploitatierekening der orkesten. Sedert dit niet meer het geval is, sedert veel grotere lasten op de gewone exploitatierekening zijn komen te drukken, is het stelsel van een subsidieregeling, gebaseerd op de salarissen der orkestleden, niet meer geschikt om als basis te dienen.

Ik zou daarom de Minister willen vragen, hieraan bijzondere aandacht te geven. Bij dat te zijner tijd in te stellen onderzoek zal men naar mijn mening zeker ook sterk moeten letten op de artistieke potentie van zeer goede orkesten. Zeer goede orkesten, Mijnheer de Voorzitter, omdat zij alleen in staat zijn ons land op muziekgebied internationaal waardig te representeren. Ik spreek over „orkesten”. Men zal het mij niet euvel duiden, dat ik hierbij speciale aandacht vraag voor het Concertgebouworkest, dat de belangrijkste representatieve taken verricht. Ik wil niet treden in discussies, die door enige bladen zijn uitgelokt, waarmede het muzikleven in Nederland niet is gediend. Alles bij elkaar wil ik waarschuwen voor enkele tendenzen, die zich bij deze spreiding met betrekking tot de orkesten voordoen. Daarbij behoort ook het streven de orkesten steeds zo groot mogelijk te maken. Wanneer het zo wordt, dat iedereen erop uit is een orkest van meer dan 100 man te krijgen, dan zijn wij aan het einde van de artistieke potentie van de orkesten. Dit betekent een nivellering en een niveauverandering naar beneden, waarmede de muziek in Nederland niet is gediend. Wat dit betreft, dring ik op matiging aan. De Minister heeft reeds gezegd, dat hij aan uitbreiding niet kan beginnen in verband met de financiële mogelijkheden. Ik vraag hem in het algemeen voorzichtigheid in acht te nemen.

Met waardering en instemming heeft mijn fractie kennis genomen van de uitzichten op een verdergaande steun aan de beëindende kunstenaars, die tot de moeilijkste groep kunstenaars behoren, wanneer het erom gaat, enige vastheid te brengen in de inkomsten uit hun creatieve prestaties. Ten eerste hoop ik, dat de z.g. percentageregeling op een zo groot mogelijk aantal projecten zal worden toegepast. Van 's Ministers diligentie op dit punt houd ik mij gaarne overtuigd.

Wil de Minister ook nog enige aandacht schenken aan de kwestie van de salarissen van de balletten? Ik meen, dat, hoezeer hier nog een ontwikkeling te verwachten is, toch misschien op het ogenblik reeds een minimumregeling ten aanzien van de salariëring van de leden van balletten zou kunnen worden getroffen om de grote verschillen op te heffen, die er op het ogenblik bestaan.

Mijnheer de Voorzitter! Het spijt mij, dat ik mij ten aanzien van allerlei andere vraagstukken in verband met de tijd moet beperken. Misschien zal ik bij een volgende begrotingsbehandeling daarop kunnen ingaan.

Ik eindig, Mijnheer de President, met mijn beste wensen uit te spreken voor het welslagen van de actieve cultuurpolitiek, die de geachte bewindsman bereid is voort te zetten. Mijn fractie zal hem daarbij gaarne ter zijde staan.

De heer **De Grooth**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil gaarne enkele opmerkingen maken over enige facetten in de toestand en de ontwikkeling van het hoger onderwijs. Ik kies hierbij als uitgangspunt dat, hetwelk de Minister in de Memorie van Antwoord ook als uitgangspunt voor zijn stellingen heeft genomen. Op blz. 22 van de Memorie van Antwoord staat:

„Met deze leden is de ondergetekende van mening, dat het hoger onderwijs bij uitstek een nationale aangelegenheid is, daar de ontwikkeling van hoger onderwijs en wetenschap in belangrijke mate bepalend zal zijn voor de toekomstige plaats van ons land in de ons omringende wereld.”

Ik heb slechts één amendement; ik wil het woord „belangrijke” vervangen door: beslissende.

Ik zeg dit met des te meer nadruk, omdat men in universitaire kringen over het algemeen van de opvatting uitgaat, dat in het komende decennium het hoger onderwijs in zijn bestaan en groei voor een vuurproef zal komen te staan. Blijkens de gegevens immers van de statistiek en de daarop gegronde berekeningen zal aan het eind van het komende decennium het aantal studenten aan onze universiteiten en hogescholen verdubbeld zijn. Onze grote universiteiten zullen dan, wat het aantal studenten betreft, de kleinere en middelgrote Amerikaanse universiteiten benaderen. Door een dergelijke massificatie aan elk der afzonderlijke universiteiten — een massificatie, die gedemonstreerd wordt, voor wat Amerika betreft, door de Columbia University met 32 000 studenten, de New York University met 30 000 en de Michigan University met 24 000 studenten — dreigt hoe langer hoe meer voor de meeste studenten het gemis van enig, in ieder geval van elk direct, contact met de hoogleraren en staven. De examens moeten noodgedwongen worden gestandaardiseerd. Bekend is het verschijnsel op de Amerikaanse universiteiten, waar de schriftelijke vragen voor de examens zo gesteld worden, dat zij met yes of no kunnen worden beantwoord. Daarvan is dan afhankelijk het slagen voor een tentamen of een deel van het examen.

Aan onze Nederlandse universiteiten zijn nu nog twee facetten te onderkennen, namelijk dat van de wetenschappelijke vorming van de toekomstige wetenschappelijke vorsers en van de beoefenaren der wetenschap als zodanig, en anderzijds dat van de vorming van de grotere groep van studenten, die zich voorbereiden op een belangrijke en zo mogelijk vooraanstaande positie in de maatschappij en de administratie. Die laatste groep kan de groep van de consumenten van de wetenschap worden genoemd. Zij blijft dat ook later en staat als zodanig tegenover de groep van producenten van de wetenschap, het kleinere aantal, dat bestemd is, de wetenschap vooruit te brengen.

Het gevaar van de massificatie vertoont zich in al zijn naakte werkelijkheid in Amerika. Er is daar een groot gebrek aan werkelijk wetenschappelijke werkers en afgestudeerden, die zich voor de wetenschap inzetten. Het grote tekort daaraan, dat in Amerika is ontstaan, wordt voorlopig nog opgevangen door recrutering uit het oude Europa. In vrij groten getale worden de coryfeeën op wetenschappelijk gebied in ons land en andere landen van Europa naar Amerika gedreven en door Amerika gevraagd, ten detrimente van het wetenschappelijk peil van het onderwijs in Nederland en de andere landen van Europa. In „The New Statesman and Nation” van 8 september van het vorige jaar vinden wij omtrent deze ontwikkeling in Amerika een artikel „New minds for a new world”, dat begint met een opmerking van een Amerikaanse natuurkundige van grote naam ten aanzien van de studie en de studenten in Amerika. Het luidt aldus:

„We have either to learn physics and mathematics or else Russian.”

Het is dus het grote bezwaar van de Amerikaanse opleiding, dat men daar maakt technici, consumenten van de wetenschap, maar dat men tekort schiet, en tekort moet schieten

door het systeem van de massificatie, in de vorming van wetenschapsbeoefenaren, die leiding moeten geven en vooruit moeten streven in de wetenschap, die beoefend moet worden.

De heer **Schermerhorn**: Dat is dan blijkbaar bij de rechten zo, maar het is beslist niet zo bij alle vakken.

De heer **De Grooth**: Ik spreek op het ogenblik over „physics and mathematics”.

De heer **Schermerhorn**: Daar hebben zij heel behoorlijke fysici en mathematici.

De heer **De Grooth**: U moet de namen van die fysici en die mathematici eens nagaan en eens kijken hoeveel emigranten daarbij zijn.

De heer **Schermerhorn**: Goed, maar zij hebben hen.

De heer **De Grooth**: Het is daarom, geloof ik, zaak, dat hier te lande vooruit wordt gezien en dat de universiteiten bij de grote groei van het aantal studenten, die ik, mede gezien de groei van onze bevolking, verwacht, zoveel mogelijk worden vrijwaard voor een dergelijke massificatie, en wel door de gelegenheid te scheppen, de zuivere technici, de zuivere consumenten van de wetenschap voor een belangrijk deel op te vangen in specifieke technica en in specifieke beroeps- en bedrijfsopleidingen. Wij hebben daarmee, geloof ik, een begin gemaakt in onze m.t.s.-instellingen en ook in de verschillende academies. Volkomen terecht, naar het mij voorkomt, heeft de Minister in de Memorie van Antwoord ten aanzien van één van die academies (het was de Belastingacademie) opgemerkt, dat het hem volkomen ongewenst voorkwam om degenen, die aan deze academies studeren, die dus zuiver voor een bepaalde techniek, voor een ambtsbediening worden opgeleid, alleen op grond van die technische studie het jus promovendi te geven.

De grote gevaren, waarin onze universiteiten onder de huidige omstandigheden, waarin wij leven, verkeren, kan ik samenvatten in drie verschillende problemen, die zich als praktische en urgente problemen voordoen. In de eerste plaats het probleem van de studenten, voor wat betreft hun toelating tot de universiteit, alsook voor wat betreft het verblijf aan de universiteit. In de tweede plaats is er de noodzakelijkheid van het onderhouden van een volkomen modern technisch apparaat van laboratoria en installaties, ten einde op de hoogte van de stand van de wetenschap en de beoefening daarvan te blijven. In de derde plaats is er het probleem van de verzorging en het op peil houden van een competente wetenschappelijke staf.

Wat nu deze drie mijns inziens onmisbare voorwaarden voor een waarlijk bevredigende oplossing voor ons hoger onderwijs betreft, wil het mij voorkomen, dat in de Memorie van Antwoord een principiële lijn, een principiële standpunt node wordt gemist, ja zelfs, dat de ernst van de toestand met betrekking tot deze drie problemen niet voldoende wordt onderkend, althans, dat daarvan geen blijk wordt gegeven.

Ik begin met het eerste probleem, dat van de studentenzorg. De Minister klaagt op blz. 24 van de Memorie van Antwoord over de grote overgang en de grote verandering, die plaatsgrijpt in het leven van een jongeman, die tot de studie is toegelaten en die van de gebondenheid van de schoolsamenleving wordt geplaatst in de volledige vrijheid van de universiteit. Hij pleit — en vindt hierin bijval van de geachte afgevaardigde de heer Schermerhorn — voor een voortduren van de leiding in het eerste en misschien zelfs het tweede jaar van de studie van de student aan de universiteit.

Ik geloof, dat men, als men het nut van een dergelijke leiding erkent en als men die gebondenheid als juist aanvaardt, inderdaad deze maatregelen zal kunnen overwegen en dat men dan inderdaad de invoering daarvan moet bevorderen. Maar ik geloof aan de andere kant, dat, wanneer het voorbereidend